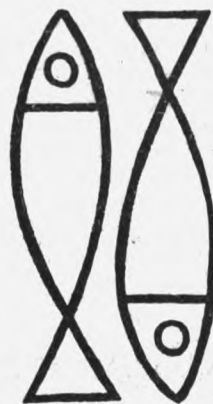

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Petrus antwoordt het volk

En toen hij Petrus en Johannes vasthield, liep al het volk rondom hen te hoop in de zogenaamde zuilengang van Salomo, vol verbazing. En Petrus zag het en antwoordde het volk: Mannen van Israël, wat verwondert ge u hierover, of wat staart gij ons aan, alsof wij door eigen kracht of Godsvrucht dezen hadden doen lopen?

Handelingen 3 : 11 en 12.

Het is begrijpelijk, dat Petrus de foutieve interpretatie, waarmee het volk aan de gebeurtenis houvast poogt te krijgen, wil corrigeren; het is ook zijn taak als apostel, die de gemeente heeft te dienen en te bouwen: er moet geen legendevorming ontstaan, het volk in welks midden de gemeente woont, moet die gemeente niet verkeerd gaan beoordelen. Omdat de wereld de kerk haat, komt ze tot verkeerde uitleg, ook in momenten van vrees en ontzetting. Het is een zaak van goede verkondiging, dat de verkeerde uitleg wordt recht gezet.

Daarmee komt de zaak tegelijk sterker in de publieke belangstelling, en dat moeten de beide apostelen ook wel geweten hebben. Doordat de genezing van de verlamd geborene zozeer in de publieke belangstelling komt, zozeer een publieke aangelegenheid wordt, wordt ze tevens de aanleiding tot en inleiding van de vervolging van de kerkgemeente, een vervolging die in Jeruzalem in betrekkelijke korte tijd tot aanzienlijke hoogte stijgt, zozeer zelfs dat die gemeente grotendeels uiteengeslagen wordt en er niet meer dan een kern overblijft. (Dat de gemeente bij vervolging zo mogelijk de wijk moet nemen, heeft de Heiland uitdrukkelijk voorgeschreven, vgl. Luc. 21 : 21 „Laten dan die in Judéa zijn vluchten naar de bergen”.)

Maar Petrus aarzelt niet. Als oudste van de twee neemt hij het woord. Er is heel wat recht te zetten. En er is des te meer reden om een woord van uitleg te spreken, omdat de genezen man de beide apostelen, in zijn blijdschap en verrukking, stevig vasthoudt, zowel omdat hij graag bij hen wil blijven die hij als zijn weldoeners ziet, alsook om voor het volk te betuigen: zij zijn het, die me gezond gemaakt hebben, kijkt maar goed!

Zo worden Johannes en Petrus verhinderd door te lopen, en al gauw heeft zich een menigte om hen verzameld. Men vermoedt wel, dat dit pas gebeurde na afloop van het gebedsuur. Men kan ook aannemen, dat het direct na de genezing geschied is; veel doet het er niet toe.

Het volk loopt te hoop rondom de beide apostelen en de genezen man, en wel in de zogenaamde zuilengang van Salomo. De zogenaamde „voorhof der heidenen” was omringd door zuilengangen, die tegen de buitenmuur aan gebouwd waren. Men meent nog te kunnen nagaan, dat de „zuilengang (stoa) van Salomo” aan de Oostzijde gelegen is geweest, in verband met een ander vermoeden, dat de poort die genoemd wordt de Schone de Nicanorpoort geweest zou zijn, die genoemd is naar de Jood Nicanor uit Alexandrië, die in de verstrooiing een behoorlijke duit had verdiend en op zijn oude dag een paar mooie bronzen vleugeldeuren cadeau had gedaan; er is bovendien nog een oud, iets al te mooi verhaal, dat deze bronzen vleugeldeuren tijdens het vervoer over zee door een wonder zouden zijn behouden. De bedoelde zuilengang werd vermoedelijk daarom „zuilengang van Salomo” genoemd, omdat men meende te weten, dat ze gebouwd was op dezelfde fundamenten, die nog door koning

Salomo waren gelegd. Dat kan heel wel een vergissing zijn, en ook bestaat de mogelijkheid nog, dat de naamgeving „zuilengang van Salomo” een andere reden gehad heeft. In elk geval is er voor ons geen motief, om veel waarde te hechten aan deze benaming, laat staan er stichtelijk lijkende overwegingen aan te verbinden.

Nog eens maakt Lucas melding van de verbazing, waarin het volk bevangen was; en we behoeven er niet te veel achter te zoeken, dat hij in vs 10 gesproken heeft van verbazing die zich tot ont-zetting verdiept, en nu, in vs 11, zich beperkt tot de notitie „vol verbazing” of „in verbazing”. Het heeft al de schijn, dat Petrus deze verbazing gezien heeft als een mogelijke toegangsweg tot geloof, en daarom de mening was toegedaan, dat dit een bijzonder gunstige gelegenheid tot evangelisatie was, omdat het volk in zijn toestand van verbazing zo al niet meer dan anders ontvankelijk, dan toch zeker aandachtiger dan gewoonlijk geacht mocht worden. Indien het juist is, dat Petrus' toespraak eerst plaats heeft na afloop van het gebedsuur, lijkt het aannemelijk, dat de verbazing menigeen zal hebben afgeleid van het feit, dat er thuis werk op hem lag te wachten en hij zich een beetje moest haasten. Evenals van de gezelligheid kan men van de verbazing zeggen, dat ze geen tijd kent, d.w.z. dat de in verbazing bevangen mens er licht toe komt zijn tijd te vergeten.

Petrus antwoordde het volk.

Dit lijkt aanvankelijk een wat vreemde mededeling, omdat het volk immers niets tegen Petrus had gezegd. Maar we komen het woord „antwoorden” in het Nieuwe Testament wel vaker tegen in de betekenis van „nader ingaan op een gegeven stand van zaken”; bovendien ligt er mede iets in van „een weerwoord geven”, omdat de houding van het volk, met name de verbazing waarin het bevangen was, een vraag inhoudt, die als het ware naar een antwoord uitziet: deze mensen konden het genezingswonder niet in hun levensbeschouwing „plaatsen”. Daar gaat Petrus hen nu bij helpen, en dan heeft hij tegelijk gelegenheid om hun verkeerde (voorlopige) interpretatie te corrigeren.

Dat hij corrigeert, blijkt reeds uit de aanspreektitel die hij gebruikt: „Mannen van Israël”. Hij heeft deze aanspreektitel ook gebruikt in zijn Pinksterpreek, Hand. 2 : 22; hij gebruikt deze titel niet zo maar. In zijn Pinksterpreek heeft hij er de bedoeling mee, zijn hoorders er aan te herinneren, dat ze tot het volk van het Verbond behoorden en dat niet mochten vergeten, en zo is, in de Pinksterpreek, de aanspreektitel „Mannen van Israël” een inleiding op wat hij later als de kern van zijn verkondiging zeggen zal: U komt de belofte toe, voor u is die belofte, ú hebt haar ten geschenke gekregen. Nu, in zijn toespraak tot de te hoop gelopen menigte in de zuilengang van Salomo, gebruikt hij dezelfde titel en met een soortgelijke bedoeling: U bent mannen van Israël, en vanwege die waardigheid, die u blijkbaar een beetje vergeten bent, past het u eigenlijk niet dat u zó verbaasd bent. Mannen van Israël behoeven zich niet te verbazen over het feit dat de Here goed en groot is, want, juist als mannen van Israël, kunnen ze dit weten: de hun bekende boeken van het Oude Testament zijn daar immers vol van!

Petrus gaat verder met zijn corrigerende toespraak; hij wil en moet corrigeren, om de weerstanden tegen het Evangelie van het Koninkrijk Gods weg te nemen; tot die weerstanden behoort ook deze verbazing, omdat

INHOUD

Petrus antwoordt het volk	K. J. P.
Over de kern van de vrijmaking (II)	C. V.
Blad en Jeugd	J. B.
Bloem werd 75 jaar	P. A. H.
Boekbespreking	H. C. S.
Persschouw	C. V.
Ingezonden	
Kerknieuws	

de levensvisie van deze mensen niet voldoende gedrenkt is in de wijsheid van het Verbond Gods. Was dat wél het geval geweest, dan zouden ze hun hart niet zó door verbazing hebben laten bevangen. In de volgende woorden wordt de correctie, waarin vermaning en dus iets van religieuze afkeuring ligt, sterker en meer onverhuld: „Waarom verwondert ge u hierover?” Er was een genezingswonder gebeurd. En de menigte was erg verbaasd. Petrus stelt hen nu recht voor de vraag: is daar nu wel reden toe? Bij deze vraag mogen we er aan denken, dat deze inwoners van Jeruzalem en mannen van Israël er levend bij geweest zijn, toen de Heiland Zijn talrijke openbaringswonderen verrichtte, waardoor Hij Zich bekend maakte als de Vervuller van Gods beloften, als de Profeet van een toekomst zonder zonden en ziekten, en als Hersteller van het gebroken mensleven. De nu aanwezigen zullen zeker niet al die wonderen van Christus zelf gezien hebben, en er zullen er onder hen geweest zijn, die deze wonderen alleen van horen zeggen geweten hebben. Maar het publiek optreden van Jezus van Nazareth was wel zó bekend uit betrouwbare berichtgeving, dat geen van de hier in de zuilengang van Salomo aanwezigen geheel onbekend geweest kan zijn met Jezus' werk. Toch reikt de vermanende correctie van Petrus nog wel iets dieper: hij corrigeert hun foutieve interpretatie omdat zij mannen van Israël zijn. De Heiland verwijt de wetgeleerden, dat ze uit het oude Testament niet verstaan hebben, dat Mozes van Hem getuigde, Joh. 5 : 46v; en verwijt de Emmaüsgangers onverstand en traagheid van hart, omdat ze uit de geschriften van het Oude Testament de gestalte van de Christus niet zó duidelijk hebben gezien, dat ze Hem herkenden toen Hij kwam en Zijn lijden en dood op Zich nam. Iets van deze verwijten ligt ook in de vraag van Petrus: Waarom verwondert ge u hierover? In feite is het meer beschuldiging dan informatie: U behoortet u hierover niet te verwonderen, mensen die het Oude Testament kennen, mogen geacht worden zóveel omtrent de ontfermingen Gods te weten, dat ze zich niet tot ontzetting toe verbazen, wanneer ze zien dat een verlamd geboren man genezen wordt en dan lopen kan, en daarvan een goed gebruik maakt door te gaan huppelen en dansen voor het aangezicht des Heren.

Petrus stelt nog een vraag, en deze tweede is nog wat pijnlijker dan de eerste: „Wat staart ge ons aan (Petrus gebruikt hier hetzelfde woord dat in Hand. 3 : 4 en 14 : 9 weergegeven wordt met „scherp aanzien”) alsof wij door eigen kracht of Godsvrucht deze man hadden doen lopen”. Petrus zegt: alsof; het lijkt wel, alsof wij dit hadden gepresteerd, alsof het een prestatie van óns was. U doet alsof — u moest beter weten.

Dit komt natuurlijk niet uit ons natuurlijk vermogen voort, en het is ook geen vrucht van een heel bijzondere Godsvrucht. Petrus kent zijn pappenheimers: hij weet dat in de algemene opinie zo iets buitengewoons wordt toegeschreven of aan paranormale begaafdheid, of aan uitzonderlijke heiligheid: een heilig man kan wonderen doen: dit dogma is ook heden ten dage nog zeer verbreid, en

het heeft de kerk van de late oudheid al geëisterd; heel de middeleeuwen door heeft dit dogma geleid tot vorming van stichtelijke en hoogst onbijbelse legenden, en die legenden waren „legenda”, verhalen die, met name door kloosterlingen, tot hun stichting gelezen moesten worden. Petrus levert hierop een waarlijk vernietigende critiek.

K. J. P.

Over de kern van de vrijmaking

II

Om de vreze des HEREN

We noemden in ons artikel van verleden week een paar dingen waar het in de vrijmaking o.a. om ging.

Dat was in de eerste plaats het eerbiedig erkennen van de door God gestelde grenzen van de Kerk. Naar onze overtuiging werden die als gevolg van de leeruitspraken uit de veertiger jaren en de daaraan vastgekoppelde vonnissen te eng getrokken. De Geref. Kerken gingen daarmee de weg van de sekte op. Dáartegen hebben de bezwaarden en de vrijgemaakten zich verzet. Ze wilden de katholiciteit van de kerk eerbiedigen door niemand uit te sluiten uit het ambt of uit de gemeenschap der kerk, die God daaruit niet uitsloot.

In de tweede plaats wezen we er op, dat bij hen, die in de veertiger jaren streden tegen de synodale beslissingen, en die verstonen wáár het om ging, de begeerte leefde te breken met een theologisch-wetenschappelijk juk dat de kerken was opgelegd, om weer geheel en alleen uit het woord van God te leven. Dat was zelfs het diepste motief van hun strijd. Ze waren zich daar goed bewust van. Het ging hun er om zich te ontdoen van allerlei theologische stellingen en constructies die geleidelijk tussen het levende woord van God en de gemeente waren ingedrongen, die het horen naar het woord bemoeilijkten en daardoor een belemmering vormden voor een gelovig leven uit de Schriften.

We willen nu nog een paar aspecten noemen van de strijd uit de dertiger en veertiger jaren.

* * *

Wat ons in de veertiger jaren en daarvoor steeds meer verontrustte was de vervlakkings, de verschralling, de ont-Geestelijking van het leven in de Geref. Kerken.

Zeker de mensen kwamen nog wel in de kerk. Althans 's morgens! En er was nog wel belangstelling voor de politiek, de sociale aktie, de pers — „onze” partij, „onze” vakbeweging, „onze” pers! Maar voor wie door de buitenkant der dingen heenkeek was het duidelijk, dat het allerwege op onheilspellende wijze schortte aan de vreze des HEREN, aan een ootmoedig wandelen met God. Er was een brede groep die zonder meer wereldlijkte. Bij wie het christelijk geloof en het leven in de kerk niet veel meer was dan een brok — langzaam afstervende — traditie. Maar tegelijk beleefden we weer het uit de kerkgeschiedenis zo bekende verschijnsel, dat het krampachtig vasthouden aan de „leer”, het tot in de puntjes orthodox willen zijn, gepaard kan gaan en dikwijls ook metterdaad gepaard gaat met een niet waarlijk kennen van de HERE in al zijn wegen. Of, om het anders te zeggen, dat een strakke orthodoxie vergezeld kan gaan met een toenemende verwereldlijking van de kerk.

Juist in de dertiger jaren werd door de „voormannen” in de Gereformeerde Kerken de kreet aangeheven, dat de belijdenis werd losgelaten, dat het er met de trouw daaraan erger voorstond dan in de dagen van „Assen”, dat Vollenhoven en Janse en hun medestanders waarheden omtrent de menselijke ziel loochenden, die zelfs door ernstige heidenen nog werden vastgehouden. In die tijd publiceerde Prof. Hepp een brochure-reeks onder de veelzeggende titel „Dreigende deformatie”. Wij werden in die dagen bij het volk verdacht gemaakt als mensen die geen eerbied meer koesterden voor het levenswerk van de „grote theologen” Kuyper en Bavinck. En we hoeven, we mogen er niet aan twijfelen: deze mensen méenden wat ze zeiden en schreven. Ze waren echt bezorgd. Maar ter-

wijl ze dit zeiden en schreven, hadden ze geen oog voor de werkelijke nood, de werkelijke afval en deformatie van de kerk. — En ook niet voor de ware reformatie der kerk!

* * *

Om zo duidelijk en precies mogelijk te laten voelen wat ons in dit opzicht in die dagen verontrustte wil ik hier citeren wat ik over deze zaak in het voorjaar van 1945 aan de kerkeraad van de Geref. Kerk van Utrecht schreef. Het is het volgende:

„In de jaren, die achter ons liggen, broeders, heeft mij met steeds groter kracht een woord van de oude Sikkel, van Sikkel, de profheet, in de ziel geklonken. Een woord, dat hij diep bewogen in 1916 over kerk en volk uitriep.

Hier is het:

„Voor mij staat het vast, — en reeds lange tijd — al wilde men er niet van horen! — dat heel ons optreden, onze gemeenschap en ons leven op **Gereformeerde Grondslag** door zeer ernstig gevaar en met ondergang bedreigd wordt in Kerk en School, in Maatschappij en Staat, — **principiël**, en dáárom ook praktisch.

Het leven en daarom de arbeid onder ons, waarachtig en alleen uit het heilig beginsel der waarheid Gods, onverminkt, zoals Calvijn dat beginsel grijpen mocht, is in de wortel bij meerderen zwak en verzwakkend, en kwijnend, — in plaats van groeiend en dieper indringend; terwijl men naar buiten praktisch allerlei uitbreiding en aansluiting zoekt.

Daarmee gaat voor mij noodzakelijk het oordeel Gods uit over ontrouw en onwaarachtigheid, — en daarom over dat leven en die werking naar buiten. . . .

Komt er niet door Gods genade **machtiger drijving uit de wortel van het onverminkte Gereformerd beginsel**, — en spoedig! — dan dreigt de Universiteit, in wat het hoofddoel is van haar stichting en bestaan, fiasco te maken, — al moge zij naar de gewone maatstaf bij andere Scholen niet achter staan.

Dan zinken de Gereformeerde Kerken, wat hun hoge geestelijke betekenis als Gereformeerde Kerken van Christus **voor volk en wereld aangaat, in oppervlakkig, zich zelf-behagend blind separatisme weg**”.

Gij zult mij toestemmen, dit is een somber, dreigend woord. Er dreunt iets in van Jeremia's angstaanjagende profetieën! Maar ik ben er ten volle van verzekerd, dat Sikkel juist heeft gezien, toen, in de vorige wereldoorlog. En ik ben er nog meer van verzekerd, dat zijn woord **thans** in dubbele, neen in **tienvoudige**, mate geldt met het oog op de feitelijke gesteldheid van ons Gereformeerde volk”.

* * *

„Wanneer wij eerlijk, scherp en vooral Geestelijk, het leven, de levensopenbaring van het gereformeerde kerkvolk observeren, is er reden tot diepe beschaming en grote zorg. Hebt gij u niet dikwijls op de wijkvergaderingen, na het bespreken van zoveel vlakke huisbezoeksrapporten verbijsterd afgevraagd: Weet men nog wel wat zonde, echte, dodelijke zonde is? Is er nog wel kennis, „bevindelijke kennis” van genade, van Gods verlossende genade? O ja, er is nog wel christelijkheid en kerkelijkheid, en fatsoenlijkheid — maar is niet voor talloos velen het verpletterd worden, het gebroken zijn vanwege eigen, onpeilbaar diepe, ongerechtigheid en eigen, oneindig zware, schuld en de aanbiddende bewondering over Gods grote, onbeschrijflijke genade in Christus Jezus onze Here een onbekende belevenis? Vertoont niet het alledaagse leven van heel velen in huis en beroep, met vrienden en collega's, in lectuur en conversatie, volop de stijl van de

wereld? Allerwege tiert de handigheid, de slimmigheid, de diplomatie, de gereserveerdheid, de hebzucht, de zelfhandhaving, het egoïsme — altemaal trekken van het menselijke leven zonder God. Wat een wereld van ruzie, vervreemdheid, koude zelfzucht, haat en onverdraagzaamheid verbergt niet menig huis, menige kerk, zorgvuldig gecamoufleerd achter gladde, vale fatsoenlijkheid! Wat ontmoeten we weinig de stralende openheid, de blijde zelfverloochening, het argeloze, hartelijke zichzelf geven aan God en dus ook aan de naaste, die zo volstrekt eigen zijn aan het echte leven des geloofs.

En deze on-Geestelijkheid openbaart zich het meest, het weezin-wekkendst in de kerk. Is het zelfs niet zo, dat wanneer ze opkomt en voortvreet deze verwereldlijking juist in de kerk, dat wil in dit geval zeggen: in de afval, in de zonde, in het falen der kerk, haar oorsprong neemt? Ik heb eens een tamelijk uitgebreid onderzoek ingesteld omtrent een primair moment in het christelijk gezinsleven, namelijk of de ouders met hun kinderen en de kinderen met hun ouders wel eens spraken over de HERE en zijn dienst, over de persoonlijke verhouding tot God. Het resultaat was ontstellend. „Neen, daar spreken we thuis met elkaar nooit over”, was het stereotiep terugkerende antwoord”.

* * *

Dit schreef ik zeventien jaar geleden.

En de vraag komt onafwendbaar op ons af: zijn wij wat deze fundamentele zaak betreft vooruit gegaan? Is er in dit opzicht onder ons van werkelijke, doorgaande reformatie sprake? Is er op dit punt een opwassen in de genade en de kennis van onze Heer Jezus Christus?

We moeten er toch allen van doordrongen zijn dat het hierin gaat om de kern, de wortel, de allesbeheersende hoofdzaak van het christelijk leven, zowel in de afzonderlijke gelovigen als in de kerk.

Zeker, met alle nadruk zeggen we het: ons christen-zijn, ons in-Christus-zijn moet zich in alle sectoren van het leven openbaren. Ook op het terrein van de politiek, van het onderwijs, van het sociale leven, ja, van de gehele cultuur. Hieromtrent mag geen ogenblik misverstand of aarzeling bestaan. En het is ook de redaktie van Opbouw een permanent verdriet en een voortdurende zorg dat wij daarin zo weinig vorderen. Dat we er nog zo weinig in slagen een **positief** christelijk woord te spreken over de weg die wij ten opzichte van dat alles in deze verwarde tijden hebben te gaan. Het afwijzen en kritiseren van wat anderen zeggen en doen is niet genoeg! Dat kan zelfs een geest van farizeïsme verwekken. Het moet komen tot een duidelijk aanwijzen wat positief moet worden gedaan in de vele sectoren van het huidige menselijke leven.

Maar daarbij moeten we geen moment vergeten dat het eerste, het allesbeheersende, het beslissende in het christelijke leven zowel van ons persoonlijk als van de kerk is onze direkte, onze fundamentele verhouding tot de levende God en zijn Christus.

Dat wil zeggen: het komt aan op het waarachtige kennen van onze zonden, van **onze eigen** zonden, van onze hoogmoed, zelfzucht, geldingsdrang; op het echt weten dat wij in ons zelf niets anders zijn dan zondaars en goddelozen; op het belijden dat wij elke dag met ons zondig leven zonder ophouden Gods heilige geboden overtreden; op het van ganser harte erkennen, dat wij elke dag Gods toorn tegen ons verwekken en dat wij zo naar Gods rechtvaardig oordeel elke dag de eeuwige verdoemenis op ons laden!

En daarbij komt het er op aan, dat wij naar waarheid kunnen zeggen: Wie heb ik nevens U in de hemel? Nevens U — ge weet het, o God, dat ik waarheid spreek — lust mij ook niets op de aarde. Het komt er op aan dat wij bereid zijn naar Christus' opdracht de weg te gaan van het offer, het kruisdragen, de totale zelfverloochening. Christus heeft immers gezegd: Wie zijn leven — het leven van deze aarde met zijn macht, rijkdom, eer, vreugde — zal willen behouden, die zal het onherroepelijk verliezen. Maar wie dat leven zal willen verliezen om mijnentwil, die zal het leven behouden. Hij heeft ook gezegd: Wie niet los laat, wie niet van zich afstoot, **alles** wat hij bezit, die kan mijn discipel niet zijn. Hij heeft eveneens gezegd, dat we hier op aarde alléén Gods koninkrijk en

Gods gerechtigheid zullen zoeken — niets méér, niets anders.

Zie, dit alles is het centrale, het allesbeheersende moment van het christelijke leven. We kunnen het samenvattend zo zeggen, dat het aankomt op een gebroken hart, een verslagen geest, een ootmoedig wandelen met God, een Christus kénnen in alle levensding.

* * *

Maar hierbij komt nog wat. Iets dat er onlosmakelijk mee verbonden is. Namelijk het waarachtige liefhebben van de broeders. Aan het tweeenige gebod van het God liefhebben en de naaste — en dus zeker de **broeder** — hangt de ganse wet en de profeten. In zoverre we God liefhebben hebben we de broeders lief. Maar ook: in zoverre we de broeders liefhebben hebben we God lief. Wie zegt God lief te hebben en zijn broeder haat is een leugenaar.

In 1 Kor. 12 spreekt, we zouden ook kunnen zeggen: zingt, Paulus van de wonderlijke gemeenschap welke er tussen Christus en de gelovigen bestaat. Zij vormen samen niets minder dan één, ondeelbaar lichaam! Aan dat lichaam heeft God nu een menigte van krachten en gaven geschonken. Hij gaf daaraan onder andere het apostelschap en de profetie, ook de dienst van het leren, voorts gaven van leiding, vertroosting, genezing, tongen-spreken enz. God gaf deze gaven aan de afzonderlijke leden van het lichaam — aan de een dit aan de ander weer wat anders: aan niemand van zijn kinderen gaf Hij niets — maar met de bedoeling dat alle gaven aan het gehele lichaam ten goede zouden komen. En Paulus dringt er dan bij de gelovigen op aan, dat zij hun uiterste best zullen doen de hoogste gaven te verkrijgen!

Maar als Paulus dat alles gezegd heeft, wil hij de korinthiërs, zo verklaart hij, een onderwijst geven, een prediking laten horen, die alles wat hij tot dusver gezegd heeft in diepte, kracht, waarde verre te boven gaat. Hij zal ze het belangrijkste gaan zeggen van wat

er in dit verband te zeggen is. En zie, dan gaat Paulus spreken over de **liefde!** Met alle klem en ernst predikt hij dan dat **alles, alles** wat de christenen doen en **alles, alles** wat de kerk doet, hoe goed het op zichzelf ook moge zijn waardeloos, ja **niets** is als het niet gedragen en doorgloeit wordt door de liefde!

Al ware het — zo zegt hij dan — dat ik met de tongen der mensen en der engelen sprak, maar had de liefde niet, ik ware schallend koper of een schitterende cimbaal.

Al ware het, dat ik profetische gaven had, en alle geheimenissen en alles wat te weten is, wist, en alle geloof had, zodat ik bergen verzetste, maar had de liefde niet, ik ware niets.

Al ware het, dat ik al wat ik heb tot spijs uitdeelde, en al ware het, dat ik mijn lichaam gaf om te worden verbrand, maar had de liefde niet, het baatte mij niets.

* * *

In de dagen voor en tijdens de vrijmaking hebben we met zorg en verdriet gezien hoe in de kerken de broeders, de onderscheidene nuances, zich tegen elkaar afzetten, elkaar wantrouwen en verdacht maakten, zich voor elkaar toesloten en streefden naar de macht. Er heerste in die dagen soms een afschuwelijk klimaat in de kerken. Het was evident dat de liefde, de liefde-in-Christus het kerkelijke leven niet doortrok en beheerste. En als op dit ernstige manco gewezen werd, maakte men zich van deze kritiek af met de ontstellende opmerking, dat zulk „vroom gepraat” niet ter zake was.

En de vraag komt weer op: hoe is het nu? Doortrekt thans in onze kerken de liefde-in-Christus alle verhoudingen — ook wanneer zich allerlei verschil van gevoel openbaart? Ja, juist dan?

Was de vrijmaking ook een breken met deze zonde? Was en is er in dit opzicht inderdaad een doorgaande reformatie?

Die vragen gaan ons allen aan!

Meer dan alle andere.

C. V.

Blad en Jeugd

Dat ik mij heden verstout in uw midden over de problematiek van de jeugd te spreken, vindt zijn oorzaak in het feit dat ik mij weet geplaatst — ik zeg met nadruk geplaatst; de postchristelijke jeugd zegt geworpen — tussen de generaties die vandaag de dag elkaar maar bar slecht meer verstaan; sterker: tussen twee werelden, die van vòòr '40 en die van na '45; of, om maar direct persoonlijker te worden: tussen die van de heren Groen, Jager, Van Oord en Veenhof en diverse andere Opbouwschrijvers of steunpilaren enerzijds, en die van de ons blad te hooi en te gras nog wel levende jeugd anderzijds. Dit is niet alleen een leeftijds kwestie. Daar komt bij dat ik door eigen instelling en levenskeus als historicus en literator met alle vezels aan het verleden, meer in het bijzonder aan ons nationaal-gereformeerd verleden mij gebonden gevoel, en tegelijk als onderwijzman en schoolleider dagelijks met de jeugd, en dat wil dan in mijn geval zeggen: de jeugd van de gereformeerde gezindte, te maken heb en meen hun levensgevoel althans wel eniger mate te verstaan.

Ik wil graag — op verzoek — in losse stijl en in tamelijk los verband een en ander te berde brengen over blad en jeugd, over ons blad en onze jeugd uiteraard. De laatste, binnenste cirkel heb ik in het oog, ook waar mijn gedachten blijven zweven bij de eerste, wijdere. Omgekeerd zal ik ook wel opzettelijk bij de buitenste blijven mediteren, om de grote betrekkelijkheid van de concrete situatie van een blad niet uit het oog te verliezen.

Blad en jeugd, ons blad en onze jeugd, dat heeft alles te maken met kerk en jeugd, met onze kerken en onze jeugd; met ons concreet kerkelijk samen-leven en ons optreden naar buiten, en onze jeugd; met ons staan in de moderne wereld in aanval en verdediging, en de jeugd; met onze wijze van evangelieverkondiging en evangeliebelijden, en de jeugd; met ons traditionalistisch, moralistisch of ook formalistisch levenspatroon, en de jeugd; met onze openheid voor de stem van de tijd in haar gericht over het verleden, en de jeugd; met ons al of niet zien van de breuklijn van onze cultuur en onze mede daardoor bepaal-

de christelijke toekomstverwachting, en de jeugd; kortom met ons existentieel christen zijn tegenover en naast het jonge geslacht, de kinderen die de HEERE ons gegeven heeft. Wanneer wij dat stellen, bevinden wij ons al direct in de problematiek van onze ellende.

Voorzover ons blad nog gelezen wordt door jongeren — en dan bedoel ik jongeren van om de dertig, en beslist niet die van om de twintig, want die lezen bij voorkeur geen enkel kerkelijk blad — doen zij dit zover het de bewuste keus van ons blad betreft, met name om twee redenen, en wel omdat wij geen copie zien in polemiek en omdat wij — zo irenisch mogelijk, velen te irenisch — vechten tegen sectarisme in eigen kring.

Dit zijn twee goede dingen. Ik neem stilzweigend aan, dat daarover in onze kring geen verschil van mening bestaat en dat dit dus buiten discussie kan blijven. Als de jeugd twee dingen zat is, dan zijn dat wel polemiek (ik bedoel hier polemiek waar vlees en wereld bij komen, een uitdrukking die de ouden nog met een dooernstig gezicht kunnen gebruiken, ja zingen) en sectarisme. Punt één is dus voor mij, dat wij in die lijn moeten voortgaan. Dat ik met deze plus-punt kan beginnen, is bijzonder verheugend. Het is m.i. ook het voornaamste bestaansrecht van ons blad. Niemand zal OPBOUW bij het „neurotisch perswerk” rekenen, dat de jeugd de kerk uit jaagt in de vaagste oecumene, of de woestijn.

Dit neemt niet weg dat er reden te over is, om toch eens heel bijzonder met elkaar te praten over blad en jeugd. Nader, over OPBOUW en onze jeugd, de kerkjeugd. Want ik ben er zeker van dat onze jeugd aan ons blad heel veel hebben kan, maar ik ben er even zeker van dat in concreto onze jeugd, en dan bedoel ik de jeugd zo van 16 tot 26, aan OPBOUW vaak weinig heeft. Dat ligt aan die jeugd, zult u zeggen. Maar dan zeg ik: dat ligt óók aan ons. De liefde van de vader moet altijd nog groter zijn dan die van het kind.

Wanneer ik nu hierover het een en ander zeggen ga, kan dat niet meer zijn dan een in-leiden in de, nu ja, laat ik het grote woord

maar gebruiken, problematiek. Niet van een door-leiden, laat staan van een uit-leiden, door en uit die problematiek.

In-leiden dus, en dan een in-leiden vanuit de praktische vragen en de dagelijkse kritiek die wij ouderen te verwerken krijgen in eigen gezin en die de mosterd uitmaken in de dag-schotel van iedere schoolleider.

Die vragen en die kritiek worden ons door de jongeren tegenwoordig verrassend scherp en vrijmoedig voor de voeten geworpen, ook als de verhoudingen goed zijn, ja, juist dan nog openhartiger. De jeugd spaart niemand, en dat kan niet altijd kwaad. Ik kan er daarom niet onderuit, of ik zal ook wel dingen moeten zeggen die de ouderen onder u niet bepaald lekker vallen. Ik kan dat dan niet helpen; een dokter neemt het op voor zijn patiënten, ik moge het doen voor mijn beminde discipelen. Ik meen daarbij oud genoeg geworden te zijn, om ze kritisch te bekijken.

Niet sterk genoeg kan ik dan op de voorgrond stellen, dat de jonge mens in de kerk, zo goed als die buiten de kerk, vandaag in een totaal andere wereld leeft dan die waarin wij, mensen van veertig, vijftig, zestig, en ouder, zijn geboren, opgewiegd en getogen. Ik weet dat dit afgezaagd klinkt zo zoetjes aan. Maar even notoir is, dat wij er in kerk en krant maar bijster weinig rekening mee houden en onze kinderen, vooral de wat meer ontwikkelde die straks in allerlei kring voorwerkers kunnen zijn, vervelen met geantiekweerde gedachtenkaders, synodale of zelfs synodalistische jurisprudentie, 19e-eeuwse terminologieën, gouden-eeuwse preekverdelingen, 18e-eeuwse psalmberijming, 16-eeuwse catechismustekst, zelden gevarieerde liturgie, en een overschatting van kerkverband en theologie om van te ijzen. Dat de genade Gods hier altijd nog weer door heen breekt en harten bekeert tot zaligheid en bij tijden onzegbare blijdschap, ontslaat ons niet van de plicht de stoffige en veelszins uit de tijd geraakte vormen van ons kostbaar erfgoed te vernieuwen, en dat met haast, met grote haast, om onzer kinderen wil. Dit is vandaag een eerste eis van de tijd en de meest gerechtvaardigde wens van de jeugd. Als het vrijwel constante ziekteproces van onze kerken haar onmachtig zou maken in dezen met de tijd mee te gaan, zou dit haar institutionele dood kunnen betekenen. Daar ben ik vast van overtuigd.

De breuk tussen twee generaties is nooit volkomen; beide zijn ze ingebed in het ontsluitingsproces van de historie. Maar de overgang die wij thans beleven is groter dan die van de franse revolutie. Ze is beter te vergelijken met die van de geboorte van de renaissance uit de middeleeuwen, of misschien alleen maar met die van de zegetocht van het Evangelie in de oude wereld van het heidendom. Maar dan met een omgekeerd geestelijk goed. Niemöller voorspelde kort geleden dat er in het jaar 2000 alleen hier en daar resten van kerken te vinden zullen zijn. Dat is ook het beeld dat de besten van onze jeugd voor ogen zweeft: de niet verstarde en niet bevreesde, die nochtans hopen op hun God.

Op het Xe nationale christelijk schoolcongres, in 1961 te Amsterdam gehouden, voorspelde prof. Van Riessen een snelle ontwikkeling naar een welvaart waarbij de onze in het niet zinkt. Dat is in even snel tempo een geestelijke verarming. Het forumgesprek naar aanleiding van de referaten over de uitdaging van de moderne cultuur bereikte voor mijn gevoel even een hoogtepunt in de suggestieve woorden van Rijnsdorp over het moderne levensgevoel. In alle kunsten is de erfenis der renaissance volkomen geliquideerd. Losgelaten wordt iedere ordening waarbij iets centraal is. Men weet zich aan het begin van een nieuw tijdperk en zoekt allerwegen naar nieuwe uitdrukkingsmiddelen en ontlustert de oude. De bekende criticus-essayist Van Leeuwen zegt het in zijn Phoenix-pocket „Nieuwe Romanciers” aldus: „ook als men de factor der overdrijving elimineert uit onze huidige visie, kan men toch moeilijk ontkennen dat er een wereld van tot voor betrekkelijk korte tijd nauwelijks betwijfelde waarheden en waarden bezig is ineen te storten”. Ik citeer van hem nog enkele regels: „de oudere die zich bezint op wat hem lief was tot voor een twintigtal jaren in kunst en letteren, hij bemerkt, dat na de letterlijk ontstellende gebeurtenissen der laatste decennien veel van wat hij eens bewonderde aan

rustige verzen, aardige romans, vriendelijke schilderkunst, schoolse composities, hem thans weinig meer zegt, hij voelt het als „voorbij”. En hoe vreemd irriterend en zot hij wellicht veel der moderne scheppingen van kunstenaars zal vinden, hij merkt toch ook dat de vormen van leven en kunst van het achter ons liggend tijdperk hun creatieve mogelijkheden hebben verloren. Wat niet wegneemt dat wat toen geschapen werd, de schoonste verschijningsvorm van dat tijdvak blijft”. — Tot zover het citaat. De laatste zin is zeer belangrijk: hij laat alle vormen in hun waarde, voor hun tijd. Maar het gaat ons hier om de nieuwe vormen van onze tijd. In die tijd worden onze kinderen groot. Op een aarde die één grote flat wordt voor de „family of men”, waar straks geen helden meer zijn, maar tyrannen. Waar naast de mens het paard geheerst heeft van Adam tot 1940, zoals Viruly dat ergens op visionaire wijze beschrijft, en nu de techniek. Waar de mens het lot van eigen geslacht volkomen in de hand heeft en dat van de planeet zelf waarop hij woont. Waar hij in kunst en techniek over de rand van de tijd heen grijpt in een spel van de wilde jacht. Naar de dood, naar het gericht.

Onze kinderen staan daar waarachtig niet buiten. Zij gevoelen het, zij beleven het. Tot in Leens toe. Zo vandaag niet, dan morgen. En wij hebben ze het enige door te geven dat de tijd transcendeert. De dominees, en de mensen van de krant ook, als het kan. De jeugd vraagt mensen die de levens-angst overwonnen hebben, maar die wel aanvoelen; die God niet alleen kennen uit de zuiverste belijdenisgeschriften, maar voor Hem in het stof gelegen hebben omdat zij Hem op hun levensweg hebben ontmoet door het Woord; die de vragen van de tijd niet uit de weg gaan, ook al weten ze er geen antwoord op vooralsnog: die vrij staan in hun tijd als kinderen van hun tijd, met het blijde Evangelie zonder welke menselijke ballast ook; en die spreken in de taal van hun tijd. Het Evangelie verstaan, echt verstaan, dwars tegen het geest en lichaam dodende pragmatisme van de tijd in, van geld, genot en spel, en nog eens geld, genot en spel; spel — met lichaam en geest — met de vrouw, met de man, met het naakte leven zelf en met de mogelijkheden van het leven, biotisch, aesthetisch, ethisch, juridisch, — dat is het begin en het einde van onze opvoedende roeping en taak. En nu begin ik weer bij de plus-punt van onze krant. Want daar sluit dit, God zij innig dank, bij aan. Ons blad wil in gezonde, eenvoudige zin, het Evangelie doen verstaan. Het beginsel is er inderdaad. En het begin ook. Ook de jeugd die prof. Jager leest, zij vindt hem ouderwets, maar niet vervelend, en zij onderscheidt drommels goed de nuchtere, puur evangelische strekking van wat hij schrijft. Dit is bevrijdend en fier, in elke tijd. En daar kan niemand onder uit. De stukken of schetsen of hoe moet ik ze noemen, over bijbelse termen en begrippen zijn regelrechte inleiding in de Schrift. En wat prof. Veenhof schrijft, moge voor de jeugd vaak veel te lang zijn, en soms weinig actueel lijken, ik zeg lijken, wie zich de tijd getroost. alle vervolgen te lezen, kan een schat van wijsheid opdoen uit Schrift en historie beide. En zo is er meer. Het speelse penntje van br Milo kan kostelijk jagen in domineesland, en de lekenwijsheid eren van het dwaze lied van een rioolrat. Het is maar één typering; andere schenkt u mij. Het gaat mij enkel om het zuivere evangelische geluid. Maar dan zeg ik er direct bij: het is een begin, meer niet. Dit is nodig als brood, maar meer dan dit is nodig, wil de jeugd naar de krant grijpen, aan het eind van iedere week.

De taxatie van een blad rust niet alleen op wat het geeft, maar minstens zo zeer op wat het niet geeft en men er toch zo graag in vond en voort al evenzeer op de vorm waarin de inhoud wordt gebracht. De nevenschikking Blad en Jeugd dringt ons in dit verband vanzelf weer naar de problematiek van de tijd, in kerk en wereld beide.

Het conservatisme van de kerk is een cliché geworden. En ook het conserveren heeft zijn tekst: „Bewaar het pand, u toebetrouwd”. Zij past in elke kraam. Maar ik vraag u in gemeede: hebt u wel eens geprobeerd de taal van de kerk te verstaan met de oren van uw grote kinderen? Als u 's zondags de psalmen zingt, hoort u dan zelf nog wel, wat u zingt? welke on-zin soms, en belachelijke taal voor

het begrip van de jeugd, van de buitenkerkelijke jeugd vooral die alleen het moderne nederlands kent? en die laatste wilt u toch ook graag in de kerk hebben? Historisch bezien is van onze oude berijming zeer veel goeds te zeggen. Ik breng u in herinnering het voortreffelijk opstel van professor Wille, uit 1930, over de dichteres Lucretia Wilhelmina van Merken: het is een loflied op het oude psalter, uit liefde geboren. Maar reeds drie jaar eerder schreef de nog geen tien jaar jongere K. Schilder zijn requisitoir tegen de zangtekst van de psalmen 1 tot 20. Wij zijn nu weer 35 jaar verder, een gehele generatie; en de evolutie van de nederlandse taal heeft zich voortgezet in een tempo als nimmer te voren, zodat de kerktaal van 1900 voor de jeugd een gans onverteerbaar brok is geworden, dat men als het niet nodig is, zelfs met de vingers niet aanraakt, en die van vroeger eeuwen bijna zo vreemd als middelnederlands. Met de catechismustekst is het niet beter gesteld. Ook in de zetting Bremmer-Visee is zij zelfs voor kinderen van middelbare scholen zo zoetjes aan een plaag, en daartoe behoort dan nog maar een klein gedeelte. De aanvoegende wijzen in tal van vragen zijn volkomen uit de tijd. Een uitdrukking als: „wat troost scheidt gij uit het artikel...” vinden wij gewoon, maar is voor de jeugd belachelijk. Ze is als voorbeeld met tientallen te vermeerderen. Welke student in de B.-vakken zou nog kunnen ontleden de zin: „zulks alles bidden wij van u, omdat Gij als onze Koning en aller dingen machtig, ons alles goeds te geven de wil en het vermogen hebt”? — De zins- en pericoopconstructies van de handelingen der synodes zijn al even ouderwets en onverteerbaar. Dit is geen taal meer die existentieel gelezen kan worden, en gehoord, maar materiaal voor het kerkelijk archief, meer niet. De jeugd zegt zij niets.

De jeugd vraagt levende taal, en daar heeft zij recht op. En levende vormen. Maar de jeugd slaat door en overdrijft. Vandaar de domineeskletsboek om de jeugd, uit dwaze reactie of zucht naar populariteit, die u wel horen kunt voor de radio, of lezen in krantjes en bladen. Dit is onmacht om de taal van de kerk wezenlijk te vernieuwen. Maar zou het niet eens kunnen zijn, dat wij geslagen worden om onze kerkelijke hoogmoed, ook hierin, dat wij aan vernieuwing helemaal niet toekomen en ons vastbijten in traditionalisme en formalisme? De jeugd, die ook in overdrachtelijke zin niet meer wil weten van een alleenzaligmakend kerkverband, hoort zo weinig eerbiedig en echt aansprekend, maar niet ingekapseld in uitgeleefde vormen, een preek — een preek die zij in de complete context van zingbare en begrijpbare verzen, een gebed dat geen betoog tegen de Heere maar een gebed is, en met een simpele verdeling of liever helemaal geen verdeling, existentieel beluisteren kan, zodat in het hart de vraag rijst: „Wie is hij, Heer, opdat ik Hem geloven moge?” en het antwoord dat alles in zich bevat: „Hij is het, Die met U spreekt”, het leven bekeert, telkens weer. Dat is ongetwijfeld ontzaglijk moeilijk, zo te preken, of te schrijven: alleen het evangelie, en toch ook het evangelie voor mensen, ook jonge mensen, die hier te beginnen antwoord zoeken op alle vragen van hun tijd. Ik kreeg vroeger een kriebel in de keel als ik in het gezinsblad de preekverdelingen las van intredende of scheidende of bevestigende jonge dominees, al of niet met de beproefde retorische stijlmiddelen van woordspeling, climax en antithese; ik lees ze niet meer; ze hebben nu toch wel uitgediend. Meditaties of schriftstudies of hoe u ze noemen wilt, ook die in ons blad, zijn voor de jeugd helaas te erfelijk belast dan dat ze veel gelezen zouden worden. En een in drie stukken verknijpte preek, al staat die op de voorpagina, daar kunt u zeker van zijn, wordt onmiddellijk herkend en ongelezen gelaten.

Waarom in de kerk toch altijd nog bij velen die retorische, vooraf meestal tweemaal aangekondigde drieliding met een lang uitgesponnen eerste punt, een korter tweede en een nog korter derde, samen in een vooraf bekend aantal minuten? Waarom nog niet steeds de nieuwe vertaling bij de kansel-lezing? waarom de psalmen nog niet overal en alle ritmisch gezongen? en waarom nog steeds de van origine prachtige, maar nu archaisch aandoende en te lange formulieren voor doop en avondmaal en deze niet vervangen door kortere, zoals

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging Opbouw:

adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

ds Smouter in ons blad onlangs voorstelde, een rara avis overigens? Waarom in de traditionele kerk-bode en in veler predikheren wekelijkse bijdragen in andere kerkelijke bladen die vaste versleten stijl met veel, heel veel alinea's, exclamaties, uitroepstekens, vaste loopjes, puntjes, enz. Waarom die lange vervolgartikelen, die een aandacht en een rust veronderstellen die het moderne leven aan een aan het woord ontwende en op het beeld vergekte generatie niet meer gunt? Mist zij er een of twee uit de reeks, dan is de aandacht voor wat daar verder volgt nihil. Ziehier een aantal vragen. Heel simpele nog.

Er komen er meer. Veel dringender en ingrijpender. Want de tijd is voorbij, radicaal voorbij, dat de kerk beslag kon leggen op de jeugd door vereniging en krant. De krant komt er vandaag bij weinig jongeren meer bij, zo min als de vereniging. Omdat men vasthoudt aan verouderde patronen en deze bewaakt als waren ze oud goud; omdat er te weinig evangelie in heeft gestraald en het moralisme zich er breed heeft gemaakt, of de kerkpolitiek; maar meest omdat het moderne leven, de moderne tijd er niet in gevonden wordt. Een tijdloze preek en een tijdloze krant kunnen heel stichtelijk zijn en in een bepaalde situatie heilzaam tegenover een verkeerde tegenpool, maar wie niet meer krijgt raakt ondervoed en wie niet meer vraagt... moet men onder de jeugd beslist niet zoeken. Gelukkig maar. Want zij moet leven in haar tijd. Aan louter klaagzangen heeft zij weinig. Zij moet vooruit, het barre leven door onder de dreiging van schier onoplosbare mondiale, voor het eerst in de geschiedenis mondiale, vraagstukken, in een toverwereld van kunst en techniek met als duistere uitersten de roes der zinnen en het geweld van nucleaire wapens. Wie denkt dat de jeugd hier koud onder blijft, of hier niet van weet, vergist zich. Althans t.o.v. die jeugd die nog niet aan het pragmatisme of soms zelfs aan het nihilisme toegevallen is, al of niet uit reactie op het wetticisme van de ouders. De ontwikkeling van de wereld in de laatste twintig jaren, in wetenschap, kunst en politiek, heeft de werkelijkheid definitief onmaskerd voor de ogen ook van wie er nog nauwelijks rijp voor waren. Met de huidige communicatiemiddelen en publiciteitstechniek is het bovendien vrijwel onmogelijk nog iets te weren van ieder die zien en horen kan. De pers — in pocket-boek en krant —, de radio, de televisie — tijdvreter nummer één —, het reclamewezen, zij storten zich uit ook over de jeugd. Ieder van ons, die er midden in staat, is telkens weer verbaasd over al wat de jeugd weet en al wat ze vraagt. Maar zij raakt de Bijbel kwijt. Dat is haar nood. Is het ook omdat zij niet is opgevoed tot een actieve critiek? Omdat de ouders en de predikanten en de leraren niet van hun voetstuk kunnen of durven afdalen om met de jonge mensen te spreken over hun vragen en ze op te voeden tot eigen verantwoordelijkheidsgevoel, omdat zij vreemd staan in

de wereld van hun eigen kinderen, in hun oude vertrouwde isolement van Assen, Kampen en Dordt? De wereld is echter groter, en deze kinderen hebben dat ontdekt. Zij hebben of krijgen een afkeer van alle kerkelijke bladen omdat ze, nog ongelezen, reeds de wrange bijsmaak oproepen van: dat zal wel weer dat traditionele zijn. Naar de vorm: en naar de inhoud: Woord en kerk, kerk en Woord: het overspannen kerkbegrip, en het buiten de vragen van de tijd gehouden Woord.

Hier raken wij het punt dat de taxatie van een blad ook berust op wat het niet geeft, al is wat het wel biedt nog zo goed. En hierop heb ik gedoeld, toen ik stelde, dat ons blad het goede evangelische geluid — het begin — nog lang niet voldoende doet aansluiten bij wie jong zijn, en gereformeerd. Een blad als WENDING verslaat zijn duizenden en IN DE WAAGSCHAAL zijn tientallen, zij het nog niet in onze kring, omdat zij bij de tijd zijn, in dubbele zin: actueel, en in-dringend vanuit hun midden-orthodoxe visie. Die visie is ons in veel een ergernis en een verdriet, maar het is een lust, te lezen hoe het ganse moderne leven met alle vragen die het een gelovig mens opdringt, wordt besproken, met een eerlijkheid en een breedheid waartoe wij niet bij machte zijn. Ik weet het, hier ligt allereerst het manco-vraagstuk; en mijn critiek is ook en niet het minst, zelfcritiek. Wij missen voor een deel de krachten, en degenen die we nog hebben, ontbreekt het aan tijd. Maar dat mag ons niet hinderen de verhouding blad en jeugd, ons blad en onze jeugd, eerlijk onder de ogen te zien. OPBOUW is niet bepaald actueel, in de regel. Dat is voor de ouderen niet erg. Voor de jongeren wel. Opgegroeid bij radio en televisie (wat nog niet is, komt stellig) hebben zij voor wat niet bij de tijd is al direct minder belangstelling. Zij horen in de verkiezingsdagen over de brochure: waarom wij als gereformeerden lid zijn van de P. van de A.; in de dagen van de Wereldassemblee van de Raad van Kerken over de brochure: Het Licht der Wereld; in dag- of weekblad (zo niet thuis, dan in kantine of militair tehuis of schoollokaal) over de brochure Van Kerken tot Kerk; in de les of op een clubavond over het boek van Schulte Nordholt over het Volk dat in duisternis wandelt; en dat interesseert ze tien maal meer dan de kerkstrijd in Zutphen of de broedertwist in X en IJ en Z. Ze kopen voor luttele pocket-centen een plank vol prisma's, aula's, zwarte beertjes enz., met literatuur, filosofie, biologie, geschiedenis, techniek, ruimtevaart, fotokunst of louter kolder; oud-christelijk erfgoed en post-christelijke uitdaging; zonder dat ze het vermoeden, vaak brieven uit de hel. Ze lezen veel, disputeren nog meer, en kletsen zonder eind, maar lang niet altijd zonder zin. Over schepping en evolutie, over erotiek en sexualiteit, over pacifisme, over de oecumene. Ze trekken al-

leen of getweeën, ook wel de jongen met het meisje, door het lieve vaderland of liften door heel West-Europa, naar Parijs, Rome of Berlijn. Zij weten veel en zien veel. Maar ze weten vaak hopeloos oppervlakkig en hebben de wijsheid niet. Ze leven bij t.v., geïllustreerde bladen en de encyclopaedie. En weinig bij de Schrift. Daarom ook is er kortsluiting tussen het kerkelijk blad en de jeugd. Maar anderzijds komt het blad dat de Schriften op gezonde en eenvoudige wijze opent, te weinig in hun wereld. De vragen zijn anders dan gisteren en eergisteren. Totaal anders liggen de vragen van evolutie, huwelijks-ethiek, koloniale politiek, integratiepolitiek, oecumene, zending en evangelisatie, en zede, dan in de dagen van Groen en Kuyper. Daar moeten we niet om heen draaien, noch minder ze verzwijgen. Het hele 19e-eeuwse cultuurpatroon is verrot. Maar het evangelie is hetzelfde gebleven en vanuit dat evangelie als onveranderde grondslag zal in open discussie gesproken moeten worden over wat de harten van de jongeren beroert. Of we de vragen oplossen is punt twee. Dat hoeft ook niet. Als we ze maar aandurven en geen schuilevinkje spelen en ze niet alleen maar projecteren tegen het verleden. We moeten ze ook durven projecteren naar de toekomst, want de jeugd leeft sterk naar de toekomst. Een vijf-kerkentocht b.v. als oecumenische manifestatie is er ook vandaag beslist naast, en ver ook, maar het maakt een groot verschil hoe wij voor de jeugd in dezen ons standpunt motiveren. Enkel geprojecteerd naar het verleden past de afwijzing op de feilloze rekenlineaal van Schrift en vaderlandse kerkhistorie, maar wij moeten haar ook aannemelijk kunnen maken met de wichelroede van Schrift en 20e-eeuwse toekomstverwachting. Dat is één voorbeeld uit vele. Een oud-testamenteel gelovige Jood, die het gereformeerde leven in ons land in verleden en heden uitnemend kent, zei mij eens: jullie missen, sedert Kuyper een machtspositie verwierf, het eschatologisch élan van het Réveil. Daar zit, geloof ik, veel waars in. Bilderdijk en Da Costa hadden een sterk poëtische, maar ook eschatologische visie. Zij waren zeer historisch ingesteld, maar kenden ook het reikhalzend uitzien naar de Wederkomst van hun HEER en Zaligmaker. Met foute probleemstellingen aan de ene, en dwaze voorstellingen aan de andere kant, dat zien wij nu. Maar ook zo waren zij in hun tijd getuigen en geestelijke leiders van hun volk. En die tijd was voor hun geloofssoog even duister als de onze voor de tegenwoordige generatie. Hun verbalisme verwenst de jeugd. Hun visie kan haar, en ons, alleen maar redden.

14 april 1962. 1)

J. Bosch.

1) Tekst van het gesprokene op de jongste algemene ledenvergadering, gehouden te Utrecht. Verkort, en hier en daar gewijzigd.

Bloem werd 75 jaar

Op 10 mei j.l. is de dichter Jacques Bloem vijfenzeventig jaar geworden. In menige krant is dit feit herdacht, ons artikel komt iets later. Dat is niet erg; zolang de vrijgemaakten niet meer dan 3 à 4 weken achterlopen is er nog geen muze over boord.

Er is veel geschreven over Bloem's dichterschap, zijn grootte is geschat, zijn diepte gepeild, zijn thema geanalyseerd. Daarbij maakt de dichter het zijn interpreteren niet moeilijk. Hij schrijft in eenvoudige, door en door sobere taal zijn belijdenissen neer en deze zijn niet voor tweërlei uitleg vatbaar.

Aangezien hij wellicht in onze kring nog introductie behoeft eerst enige personalia. Bloem stamt uit een deftige hollandse familie, studeerde Rechten, verwierf de meesters-titel en was werkzaam op enkele kantongerechten in den lande.

Kort na de bevrijding maakte hij een studiereis op kosten van O., K. en W. naar Zuid-Afrika en het verhaal gaat dat hij, toen hij verslag moest uitbrengen aan de toenmalige minister prof. van der Leeuw, niets beters wist op te merken dan dat de borrels in Amsterdam beter smaakten dan in Kaapstad. Wat niet wil zeggen, dat Bloem een leeghoofd is. Wat hij te zeggen heeft zegt hij getransformeerd in dichtregels. Sedert enige

jaren leeft de bejaarde peinzers op een boerderijtje te Kaleberg (in de kop van Overijssel), liefderijk verzorgd door zijn (vroegere) echtgenote, de schrijfster Clara Eggink.

Bloem behoort in de nederlandse letteren tot de generatie van 1910. Het is de generatie van het tijdschrift „Beweging”. De naam zegt reeds veel: de mens moet niet statisch zijn, niet rusten op vastigheden, doch in beweging zijn en durven springen van twijfel naar inzicht en van inzicht weer naar twijfel enzovoorts. Deze generatie bestond uit serieuze zoekers en ernstige onderzoekers. De wijsgeer van de groep was J. D. Bierens de Haan, de belangrijkste dichters vormden een kwartet van werkelijk groten: Bloem, Van Eyck, A. Roland Holst en Geerten Gossaert. Stuk voor stuk zijn deze vier uitgegroeid tot dichters van gewicht, dichters met name wien het ging om een „Idee” in hun werk te leggen en uit te dragen. Gossaert heeft levenslang als christen de heiden in zich bestreden, Van Eyck werd pan-theïst in de zin van Spinoza, Roland Holst werd de profeet van wereld-ondgang en cultuurpessimisme, een man die tot vandaag toe vasthoudt aan de mythologie der Kelten en die af en toe Golgotha passeert, door hem aangeduid als „de vlucht-

plaats der beangsten”, die hem een keus willen afdwingen.

Ogenschojnlijk wordt van allen Bloem nog het minste door religieuze vragen in beslag genomen. Van Eyck geloofde in een ontwaken na de dood, die hem bleef lokken in het lied van de nachtegaal:

Ik zal nog met u wandlen,
twee vrienden hand in hand
Eens na mijn laatst ontwaken,
ginds in een ander land.

En Roland Holst weet van een kind, dat hem vrij zal lachen van schuld „als Babylon en Londen vergeten en vergeven zijn”.

Naast hen is Bloem een onverbetelijke pessimist:

Graf schrift

Een naamlooze in den drom der nameloozen,
Aan de gelijken schijnbaar zeer gelijk,
Door geen vervoering stralend uitverkozen
Tot heerschen in een onaantastbaar rijk —

Wie van die hem vergaten of verdroegen
Ontwaarden uit hun veilige bestek
De schaduw van twee vleugels, die hem
joegen,
Den fellen klauw in zijn gebogen nek?

En nu, na het begeerde, het ontbeerde,
Na de onrust en het levenslang geduld:
Een steen, door 't groen gearsten, en
verweerde
Letters en cijfers, die de regen vult.

Een man die zo op de dood wacht ontvlucht
de mensen en is het liefst

Alleen

De stille keert.
Na kreet en strijd
Wordt 't hart gemeerd
Aan de eenzaamheid.

't Verbitterd hart
Wrokt eerst en wrijt,
Steigert, verward,
Voor de eenzaamheid.

Laat af van haat
En wraak en spijt —
De liefde laat
Slechts eenzaamheid.

Wien niets meer rest
Dan stof en steen,
Die is het best
Voorgoed alleen.

Maar de opperste eenzaamheid, met de dood als stille aanwezig, is moeilijk te verdragen en in een later gedicht belijdt Bloem dat hij denkend aan de dood niet kan slapen en dat hij als hij niet slaapt denkt aan de dood.

De koning der verschrikking benauwt hem, levenslang.

Zijn vriend Van Eyck probeerde de spanning tussen geestelijke vrijheid en natuurlijke gebondenheid (het hoofdprobleem van het humanisme) op te lossen door de natuur te vergoddelijken en dan in het verlengde van die natuur een domein van geestelijke vrijheid te ontwerpen. Dat was voor hem het andere land, waarvan hij zong, niet als christen maar als pan-theïst. Waar Van Eyck eindigde, daar begon Bloem: in zijn eerste bundel „Het verlangen” worden natuur en cultuur aanbeden:

O wereld, eindeloze mogelijkheden,
Met welk een duizelende onstuimigheid
Heb ik me aan 't hart gestort van uwe steden,
Me aan de open vrijheid, uw gebied, gewijd.

De opmerkelijke lezer zal al hebben ervaren hoe hier het beginsel van de vrijheid wordt toegepast op aardse mogelijkheden. Dat houdt altijd in, dat deze vrijheid wordt beknot. Bloem bekent dit door een steeds soberder taalgebruik. Alles wat zweemt naar versiering en verfraaiing heeft hij afgezworen. In zijn gedicht „November” lezen we hoe beide afgoden (natuur en cultuur) hem alleen hebben gelaten:

Het regent en het is November,
Weer keert het najaar en belaagt
Het hart, dat droef, maar steeds gewender,
Zijn heimelijke pijnen draagt.

Het socialisme heeft een geweldige evolutie doorgemaakt. Het is een zeer emotionele weg van Domela Nieuwenhuis tot Prof. Banning. Ik geloof dat de P.v.d.A. er recht op heeft, dat deze evolutie ten volle erkend wordt in de beoordeling.

Leih bespreekt zeer diepgaand de „doorbraak”. Hij geeft een mooie analyse van het „dynamiet” dat Barth en de dialectische theologie onder de christelijke samenleving legde. Toch meen ik dat hier iets meer van gezegd moet worden. De situatie is daar ook te ernstig voor. Als men met doorbraak-christenen spreekt of hun boeken leest, bemerkt men telkens hun grote teleurstelling dat ons christelijk volksdeel de sociale kwestie van de 19e eeuw niet heeft kunnen oplossen — zeker de sociale wetgeving heeft veel goed gedaan, de arbeidswetgeving, vooral het B.B.A. van 1945, heeft er naar gestreefd van het **arbeidsrecht** te maken, de arbeider geniet in toenemende mate van de grotere welvaart. — Maar het is niet gelukt de **structuur** van het sociaal economisch bestel om te buigen en organisatievormen voor de 20ste eeuw te scheppen, die, zoals Groen van Prinsterer een eeuw geleden schreef, zouden zijn, wat de gilden in de vroege middeleeuwen voor de toenmalige maatschappij waren. Kuyper bond ons dit nog wel zo op het hart in zijn politiek testament „Wat nu?” van 2 mei 1918.

Ik weet ook wel dat er een wereldcrisis 1929 is geweest en twee wereldoorlogen. Ook van herhaalde en diepe valutamoelikheden, van autarkische strevingen enz. enz.

Maar het sociale conflict van de 19e eeuw is niet opgelost, evenals ik vrees dat het sociale conflict van de 20ste eeuw: het toenemend percentage van de wereldbevolking dat onvoldoende wordt gevoed, niet opgelost zal worden.

Nu mag men de christelijke partijen hier niet zo maar en bij uitsluiting voor aansprakelijk stellen. Maar de grief van de socialisten en nu van de doorbraak-christenen is dat de christelijke partijen zich te veel op basis van de bestaande toestanden hebben gesteld om die te „reformer” en waardoor zij het uitzicht op bredere perspectieven missen.

Wij, christenen hebben over het algemeen een grote waardering voor de geschiedenis. Groen van Prinsterer onderging de invloed van Stahl en de Historische school. Ik meen dat wij inderdaad niet vrij te pleiten zijn van een zeker historisme. En dan krijgt onze historische beschouwing, of liever de geschiedenis, d.w.z. ons inzicht in de geschiedenis, haast een normatief karakter, dat gemakkelijk leiden kan tot een zekere verstarring en een zeker conservatisme.

Hoeveel „beginselen” hebben wij later, noodgedwongen, al niet prijs gegeven.

Wij hebben ons in onze vrijgemaakte kringen erg druk gemaakt over de Noodwet Drees, de A.O.W., de P.B.O. enz. Er is een kerkeraad geweest, die op grond van de „rechten van de mens”, vastgelegd in Rome, naar Straatsburg wilde gaan met zijn bezwaren tegen de A.O.W.

Ik deel al die bezwaren voor een zeer groot deel.

Maar ik vrees zo, dat, voor hen die zo heftig deze bezwaren naar voren brengen, het eigenlijke sociale probleem verborgen is gebleven.

Ik moet nu spoedig weer terug naar Leih, die na het communisme, het orthodoxe Marxisme, het Rooms-Katholicisme bespreekt en daarbij vooral aandacht schenkt aan de Thomistische wijsbegeerte, hetgeen ik reeds vermeldde en aan de grote Schaepman. Wij zien diens levensstrijd voor de emancipatie van het rooms-katholieke volksdeel.

We kunnen ons haast niet voorstellen, hoe traag die emancipatie ging en dat deze nog maar zo kort achter ons ligt. Was dit een gevolg van de Thomistische opvatting van de verhouding van Kerk en Maatschappij?

Dit is een interessante vraag, waarover wij in onze kringen ook eens moeten nadenken.

Heel uitvoerig wordt ook beschreven het ontstaan en het einde van de coalitie en het verschil en de wijziging in de waardering daarvan bij Kuyper en Lohman.

De juiste waarde blijkt ons van het „stoelen op één wortel des geloofs”.

De geschiedenis van de Anti-Revolutionaire Partij en de Christelijk-Historische Unie zal bij ons beter bekend zijn. Bij de beschrijving van de splitsing in 1896 blijkt wel, hoe veel persoonlijke en incidentele oorzaken hier

zijn geweest die een blijvend uiteengaan niet rechtvaardigen. Een verdrietige zaak. Het is daarom wel verklaarbaar dat het verlangen bleef leven — zeer sterk indertijd bij wijlen Prof. P. A. Diepenhorst — om de breuk weer te helen. De tragedie is echter dat dit slechts zelden mogelijk is. De situatie ligt nu al weer heel anders dan in de jaren voorafgaande aan 1896. Er is nu geen „leider” meer waarvoor men moest bukken en het geschil tussen „takianen” en „anti-takianen” komt ons nu belachelijk voor, maar er zijn thans dieper gaande verschillen aan de orde. Ik geloof daarom dat Dr Berghuis de zaken nu wel heel erg simplificeert en er verder geen goed aan doet om voor te stellen in de „Kuypertiaanse stijl”, die zeker niet normatief is voorgeschreven, plaats te maken voor de geest van de man van Hardegarijp.

Leih staat ook uitvoerig stil bij de teruggang van de A.R. partij. Hij wijt die in hoofdzaak aan het groeiend relativisme in de (syn.) gereformeerde kerken, de hang naar de wereldraad, enz. Ik meen dat hij met deze opmerking de spijker op de kop slaat.

Ik woon in Utrecht, in de wijk Oog in Al, en ik kreeg in de week voor Pasen een folder in de brievenbus waarin opgegeven werd, waar ik met Pasen kon kerken. Netjes op een rijtje: de mis in de roomse kerk, de preek in de hervormde kerk, die in de (syn.) geref. kerk en die in de Lutherse kerk.

Neen dan lees ik toch maar liever Vraag en Antwoord 80 van de Heidelbergsche Catechismus of de „Acte van Afscheiding of Wederkering” van 13 oktober 1834.

Met een variatie op een uitspraak van onze hooggeschatte broeder Prof. Dr K. J. Popma in zijn boek „Levensbeschouwing”, zou ik zeggen dat een dergelijk indifferentisme de kerk en dus het hele christelijke leven meer schade doet dan Hitler en Stalin haar gedaan hebben.

Laten wij hopen dat deze conscientiekreet van Leih gehoor vindt.

Ook merkt hij nog op dat de Anti-Revolutionairen in hun overleg met de Roomsens zich niet bewust zijn geworden, dat hun de oude bedrijfsorganisatieidealen van Sikkell, Diemer, Dooyeweerd enz. uit handen zijn gefutseld en zij nu een „publiekrechtelijke” bedrijfsorganisatie over hebben van thomistische-roomse kleur.

Bij de vergelijking van de A.R. partij en het G.P.V. treft het dat beiden verlangen naar een christelijke staat. Nu meen ik dat het de taak van een politieke partij is zowel haar grondslag als haar idealen te formuleren, maar tevens de wegen te wijzen hoe die idealen verwerkelijkt kunnen worden.

Fabius schreef in 1915 een boek over „De christelijke staat”. Het karakter van de christelijke staat is de erkenning van Christus als Koning der Koningen en het volbrengen van Zijn ordinantiën, voor zover die binnen het terrein van de staat liggen, en dus het onderhouden van Zijn wetten op zijn terrein.

De A.R. partij zegt dat zij momenteel geen praktische mogelijkheden ziet om een christelijke staat te verwerkelijken, al bepleit zij die wel. Het G.P.V. wil, om deze christelijke staat te verkrijgen, een soort Hooggerechtshof instellen waarvan de leden het regeerbeleid moeten toetsen aan Gods wetten. Het zou goed zijn indien het G.P.V. nu ook zou zeggen, hoe hij dit dacht te verwerkelijken. Leih ziet namelijk geen principieel verschil tussen de erkenning dat iets momenteel praktisch niet mogelijk is en het geven van een oplossing die niet te verwerkelijken is, dus een momentele onmogelijkheid.

Ook vraagt Leih of het G.P.V. nu eens duidelijk zeggen wil of hij een kerkelijke partij is ja of neen.

Ik moet nu helaas stoppen, want deze „re-censie” is al veel te lang geworden. Dit boekje heeft mij veel geschonken.

De schrijver vraag ik, mij te verontschuldigen voor de vele persoonlijke ontboezemingen die ik in deze bespreking heb ingelast. Hij moge daarin het bewijs zien, hoe zeer zijn boek mij heeft bezig gehouden en een uiting van mijn grote dankbaarheid voor hetgeen hij bood.

Ieder leze dit boekje en de uitgever overwege, bij een herdruk de schrijver gelegenheid te geven een dubbel aantal pagina's te schrijven om ons uit de schat van zijn kennis nog veel meer te geven.

Utrecht, 27 april 1962

H. C. Smit.

PERSCHOUW

Litteratuur als Bedreiging

Ter gelegenheid van de boekenweek publiceerde C. Rijnsdorp onder bovenstaand opschrift het volgende oriënterende artikel dat we hier graag overnemen.

„Alles is gevaarlijk”, zei wijlen prof. Schilder eens in een persoonlijk gesprek. Inderdaad houdt elke menselijke bezigheid gevaren in en waarom niet de literatuur, die meer dan welke kunst ook de menselijke samenleving en de geest van de tijd spiegelt. Voor de pas bekeerde christen aan het begin van onze jaartelling betekende de Grieks-Romeinse literatuur een geestelijke macht die hij vaak als bedreiging zal hebben ervaren. Toen die actuele macht in de loop van eeuwen een glansrijke, levende herinnering was geworden, bleef zij door haar heidens karakter, behalve een exempel en een stimulans, ook een geestelijk gevaar voor de ontwikkelde monnik van de middeleeuwen, voor de dichter en schrijver uit de tijd van de renaissance, voor de Franse classicist uit de zeventiende en de Duitse uit het begin van de negentiende eeuw. Ditzelfde geldt nog steeds voor de gymnasiast en classicus van vandaag, al heeft de klassieke literatuur in onze bewogen wereld van na de tweede wereldoorlog aan aanzien verloren. Gorter, Boutens en Leopold waren classicisten die het gezag van de antieke beschaving hooghielden. Een humanistische verfijning als de hunne geeft vandaag in de literatuur zeker niet de toon aan.

Het Nederlandse humanisme heeft sinds Erasmus min of meer bewust een soort synthese nagestreefd van antieke cultuur en christelijke denkbeelden. Op deze wijze werd de bedreiging vanuit de onverbloemdheid heidense gedachtenwereld tot op zekere hoogte opgevangen en verzacht. Toen de algemene smaak nog om schoonheid vroeg, in de tijd van het estheticisme, voelde men op het niveau van schoonheid en kunst nauwelijks de onverzoenlijke tegenstellingen meer. Het schoonheidsstreven werkte eclectisch. Jezus aan het kruis was schoon (denk aan het bekende sonnet van Verwey), maar ook Sapfo, wachtend op haar minnares, terwijl de maan en de Pleiaden al waren ondergegaan.

Idealistisch tintje

Dit alles speelde zich af in een idealistisch getinte gedachtenwereld. Maar richtingen waren voorbereid en opgekomen, die van de zichtbare werkelijkheid uitgingen. De Franse literatuur met Balzac, Stendhal, Flaubert culmineerde wat dit betreft in het programmatisch naturalisme van Zola, hier te lande opgehouden door de jonge Van Deysse. Dit dogmatisch naturalisme sloot aan bij een Nederlandse werkelijkheidszin, die reeds bij Hildebrand (om niet verder terug te gaan) tot kopiëren van het dagelijks leven had geleid. De Genestet had in zijn tijd om natuur en waarheid geroepen en Multatuli toonde behalve een romantisch-idealistische kant ook een nuchtere zijde. Hij zou geen Droogstoppel hebben kunnen scheppen als hij geen verwantschap zou hebben gevoeld. Droogstoppel als poëzie-ontleder (auf Flügeln des Gesanges) is Multatuli.

Wanneer ik van literatuur als bedreiging spreek, dan ligt die bedreiging vandaag niet in een vervoerend esthetisch idealisme, maar in een extreem realisme dat van nature bij de Hollandse zienswijze kan aansluiten. Het zijn vooral twee aspecten die hierbij treffen: de al te grote openhartigheid op sexueel gebied en de houding tegenover het christelijk geloof. Niemand wenst de Victoriaanse preutsheid terug (hoewel die toch ook een beschermende werking had), maar de wegneming van het sexuele taboe — C. S. Lewis heeft al jaren geleden erop gewezen — heeft zeker niet enkel winst gebracht.

Ook de Bijbel neemt geen blad voor de mond, maar hier is het God die de mens ziet. Door het wegvallen van de christelijke religie is het sexuele leven met zijn mystiek van bloed en dood naar het centrum toe geschoven. Of men ziet het gewoon als datgene waarom alles draait, ook al zou alleen de genotsfactor gelden. Er speelt ook een modezucht mee, zodat erotische scènes in de roman een obligaatsbestanddeel zijn gaan vormen. Nog hebben de medische handboeken een voorsprong, maar de literatuur ligt niet ver op de wetenschappelijke beschrijving achter. Homoerotiek (in de tijd van Jacob Israël de Haan's Pijpeltjes nog volop taboe) is in de roman al lang aanvaard. Deze problematiek kan nog eerlijk heten bij de beschrijving van perversiteiten, zoals incest. Want waar zou men halt houden? Pedofilie, moordzuchtige lusten en waarom meer te noemen wachten op hun beurt om als romanstof te dienen. Het is niet de eerlijkheid waartegen men hier wil opkomen, maar het verborgen of openlijk pleidooi voor promiscuïteit en voor het terzijde schuiven van de laatste normen en remmingen. Wat het loodje legt is immers het huwelijk, die suffe en verburgerlijkte instelling, die alleen maar door huichelarij en geesteloosheid in stand kan wor-

den gehouden. Ook als dit niet min of meer openlijk wordt gezegd, dan gaat de strekking daar toch heen.

Erger, want algemener, is het a-, anti- of postchristelijke karakter van de hedendaagse Nederlandse literatuur. Dit gaat samen met een verzuiving, die ook de vrouwelijke auteurs hun g.v.d.'s en rot-dit-en-dats plichtsgetrouw doet lozen en waartegen zeker geen beroep op „goede manieren” (W. L. M. E. van Leeuwen) in **Nieuwe Romanciers**, Zeist 1961) helpt. Wat betekenen in een wereld van concentratiekampen, hersenspoelingen en bomaanslagen goede manieren? Die ruwheid is op zichzelf wel te overkomen, vooral wanneer men bedenkt dat ze soms teurgestelde tederheid verbergt (zie Albert Helman in het januarinumnummer van **De Gids**), maar het erge is dat het samenhangt met de likwidatie van resten christendom uit de samenleving. De meest radicalen geven hier de toon aan en bepalen op den duur de koers. Willem Frederik Hermans schrijft in **Randstad 2** (Amsterdam, 1962) op bl. 20:

„Als wij ons niet meer hoeven te schamen voor de seksualiteit, is daarom het ogenblik gekomen dat wij de ressentimenten met vijfbladen moeten bedekken?”

En Mulisch, die zo druk door de jeugd gelezen wordt, schrijft in **Voer voor psychologen** (Amsterdam 1961): „Boeken die tot het goede prikkel: morele pornografie” (bl. 76). Hij is volkomen bewust, ja programmatisch in het offensief tegen alle resten christendom in de samenleving. En: „Naar de hel met de zondag, waar hij thuisloort! Iedere dag **Unio Technica!**” (bl. 128: unio technica in plaats van unio mystica).

Wie Nietzsche kent, komt hier een begaafde, gevorderde leerling tegen. Onze middelbare scholieren en jonge studenten, die er niet aan kunnen ontkomen van deze auteurs kennis te nemen (het is een hersenschim te menen dat men zulke boeken buiten hun gezichtskring kan houden), moeten maar zien hoe zij die indrukken verwerken. Vooral de zelfverzekerde, hoge toon van Mulisch overdondert hen, al is het juist die toon die soms twijfel oproept aan zijn werkelijke betekenis, ik herinner hier aan de vergeten „grootmeester” Querido.

En dan vragen onze predikanten en opvoeders: hebben wij op deze min of meer nihilistische uitingen een antwoord?

Een antwoord?

Wanneer men bedoelt: een literair antwoord, in de vorm van gelijkwaardige letterkundige produkten, dan ben ik bang van niet. De bescherming die de gelovige christen van milieu en traditie geniet en die veel sterker is dan hijzelf wel beseft, maakt dat zijn situatie van de volkomen naakt en los in de ruimte staande hedendaagse postchristelijke mens zo aanzienlijk verschilt, dat hij daardoor de nodige Einfühlung mist. Het is niet voldoende samen op een kantoor of in een mijn te werken. Dat zijn maar uiterlijkheden. Het werkelijke verschil zit veel dieper. En als het dan voor het rechtstreeks getuigenis al zo moeilijk is de hedendaagse mens echt te bereiken, hoe veel te meer in roman of toneelstuk. Want daarin kan het getuigenis nooit meer dan een enkel aspect van de waarheid belichten. Compleetheit zoals in de dogmatiek met haar capita is dodelijk voor het tot stand komen van echte kunst. Bovendien is de bewuste opzet op zichzelf al een obstakel van de eerste orde. Men zou hierover afzonderlijk uitvoerig kunnen schrijven, maar wij moeten het hoofd doelen van dit artikel niet uit het oog verliezen. En omgekeerd is het waar dat ook de meest antichristelijke kunst geen kunst kan worden, indien ze niet een moment van waarheid, althans juistheid, uitspreekt. Zelfs de duivel als „verklager der broeders” spreekt waarheid en God antwoordt niet: „het schikt nogal met die kinderen van me”, maar Hij wijst op het bloedig offer van Golgotha. Voor het element van requisitoir over verburgerlijkt of huicelachtig of steriel christendom buigt men het hoofd, ook als het in de meest extreme hedendaagse roman wordt uitgesproken. Maar als (en dat is meestal het geval) in diezelfde roman of in datzelfde toneelstuk diezelfde waarheid wordt geperverseerd, dan dient de kritiek dit te signaleren, dit ook.

Onze romans tekenen doorgaans christelijke milieus en spelen vaak in het verleden of in de provincie. Voor de ontkerkende stadsmens is die thematiek niet actueel, ze raakt zijn levensnood niet. Bovendien is het niveau voor de man of vrouw die het beste uit de wereldliteratuur in pockets bezit of krijgen kan, althans leest, doorgaans ontoereikend. De overproductie maakt dat alleen het superieure zich kan doen gelden, al hebben intussen goede christelijke volksromans zeker een functie, zij het niet aan de top (en daar wordt de zaak beslist, ook in de literatuur).

Indirect

Wij hebben wel een antwoord, maar dan indirect, d.w.z. op het algemene levensplan. Wel heeft het „getuigenis” aan functionaliteit ingeboet. Maar kwam dat niet omdat we er te veel romantiek aan hadden verbonden, een PROFE-

tisch air, een indrukwekkend „hier sta ik”, waardoor we een distantie schiepen die er niet wezen mocht? Wat we in deze tijd leren moeten is getuigen zonder superioriteitsvertoon. De zending leert dat al en op het thuisfront is het niet anders. In het genoemde boek van Mulisch vertelt hij van Lou de palingboer, dat deze spreekt zonder moeite te doen om te overtuigen. Hierdoor heeft hij misschien juist zijn invloed verkregen, al is dat dan maar tijdelijk. Geen decoratief „getuigenis”, maar een eenvoudig constateren, desnoods op conversatietoon, zonder bijzondere stemverheffing, dat is in het dagelijkse Babel van rumoer de enige manier om zich verstaanbaar te maken en om hen te overtuigen die daarvoor vatbaar zijn. Misschien komen dan later de romans, hoorspelen en toneelstukken ook wel.

De enige manier om zich verstaanbaar te maken waarover de Heer Rijnsdorp spreekt was en is en blijft de enig legitieme voor de verkondiging van het Evangelie. Dat heeft Paulus reeds geleerd in 1 Kor. 2 : 1-5. Een andere methode was en is een uitvallen uit de stijl van het Evangelie.

C. V.

INGEZONDEN

GEREFORMEERD BEJAARDENTEHUIS TE VELP (GLD).

De plannen van de Gereformeerde Stichting „De Beukenhof” te Velp (Gld.), om te komen tot de bouw van een bejaardentehuis zijn in een zodanig stadium gekomen, dat de Stichting thans de mogelijkheid wil open stellen voor aanmelding.

Het ontwerp werd goedgekeurd, de aanvraag voor rijksgoedkeuring is ingediend en naar wij hopen kan binnen zeer afzienbare tijd met de bouw worden begonnen.

Enkele gegevens over het tehuis:

zeer centrale ligging, in het centrum van Velp, aan de Rozendaalselaan; ongeveer 70 kamers, zowel voor echtparen als alleenstaanden, iedere kamer is voorzien van kitchenette, toilet met vaste wastafel, en loggia-balcon. Afmetingen van een één-persoons-appartement: 3.50 m x 5.70 m. Bediening op de kamers. Het tehuis krijgt veel conversatie- en recreatie-ruimte. Er komt een kleine ziekenafdeling. In de kelderverdieping een fietsenbergplaats en autoboxen, bovendien een atoomstovvrij gedeelte. Bijzondere vermelding verdient de grote zaal, die dienst kan doen voor allerlei recreatie-doeleinden. doch waarin ook des zondags de diensten gehouden kunnen worden van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Velp, wat voor de bewoners van het tehuis het grote voordeel heeft dat ze de kerk aan huis hebben. Eventueel, in geval van ziekte, kunnen de diensten zelfs op bed worden bijgewoond, terwijl het altijd mogelijk is via de huisradio de diensten mee te maken.

Nadere inlichtingen kunnen worden verkregen bij de secretaris-penningmeester van de Stichting.

Aanmeldingen dienen schriftelijk te geschieden, eveneens bij de secretaris-penningmeester, dhr. A. S. Duys, Daalhuizerweg 35 te Velp.

Het bestuur van de Stichting „De Beukenhof”:

J. H. Kamerbeek, Ger. pred. te Velp, voorzitter.

P. van der Molen, te Velp, 2e voorzitter.
A. S. Duys, Daalhuizerweg 35 te Velp, tel. 08302-4878, secr.-penningmeester.

W. Kats, te Arnhem.

Mr Dr J. Meulink, te Enschede.

A. G. van Omme, arts, te Bennekom.

„STUDENTENLEVEN”

De Senaat van het Corpus Studiosorum in Academia Campensi „Fides Quadrat Intellectum” is 17 mei j.l. in de volgende samenstelling geïnstalleerd:

W. Triemstra, Praetor,
W. G. Rietkerk, Ab-actis,
J. A. Petter, Quaestor.

Het Ab-actiaat is gevestigd: Graafschap 29 1, Kampen;
Vakantieadres: Hyacinthenstraat 16, Lisse.

KERKNIEUWS

Beroepen te Pernis en te Niezijl-Kommerzijl: kand. J. Slotman te Heemse.

Aangenomen naar Groningen-Zuid: G. Zomer te Bunschoten-Spakenburg; naar Zuidhorn: L. W. G. Blokhuis te Zevenbergen; naar Leens: B. van Zuylenkom te Wetsinge Sauwerd.

Bedankt voor Helpman: G. Zomer.

Intree. Na bevestiging te zijn door zijn voorganger Ds B. Telder deed ds K. C. Smouter zijn

intree in de Geref. Kerk van Breda. Ds Telder preekte daarbij over Hebr. 13 : 17, ds Smouter over Hebr. 13 : 18-21.

Kand. Kamer werd te Hijken-Hooghalen bevestigd door ds J. Blokland van Rotterdam-Feijenoord. Bevestigings- en intrepreek handelend resp. over Ez. 3 : 17 en Rom. 15 : 4.

Kerkbouw. De Geref. Kerk van Mussel nam haar nieuwe kerkgebouw in gebruik.

Ds E. Th. v. d. Born van Helpman werd vanwege een acute galaandoening in het ziekenhuis opgenomen en onderging een operatie. Naar omstandigheden maakt hij het goed.

Adressen. Ds K. S. Smouter, Gen. v. d. Plaatsstraat 10, Breda, tel. (01600)-42200; **Rijswijk(Z.H.):** scriba J. Romeyn, J. van Beersstr. 5, 's Gravenhage; **Groningen-Noord:** J. K. Zuidhof, Tuinbouwstraat 37a, Groningen, tel. 05900-21629; **Oostelijk-Flevoland:** scriba J. J. Korhuis, Roggebotsluis, post Kampen, tel. 03120-640; **Wageningen:** scriba P. Lourens, Einthovenstr. 13, tel. 08370-4077, diakonie E. de Jager, Floralaan 9, tel. 08370-3219; **Zuidlaren:** contactadres militairen K. Wolters, Parallelweg 1, Zuidlaren.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS....

in en om Klavervelden.

Waat dit te vinden is? In de omgeving van Bergen op Zoom. Een bekende plaats voor de jeugd uit Zeeland. Voor de derde maal werd daar een congres gehouden. Onderwerp: Gereformeerde Kinderbescherming. Het was goed daar te zijn. Om de kou buiten is niet getreurd. Deze is getrotseerd in late avondwandelingen, terwijl op maandagmorgen reeds zo vroeg wandelaar(sters) aan onze deur voorbij gingen, dat zij aan dauwtrappers deden denken. We hebben niet alles gezamenlijk gedaan. Dit kwam tot uiting toen de voorzitter ons het resultaat van een laat-op-de-dag-gehouden-collecte overhandigde. In de enveloppe zat een bedrag van f 30,—, terwijl dit door anderen nog is verhoogd met f 11,—. Wij werden uitgesloten, doch daardoor werden vele andere jongens en meisjes in de Zeeuwse jeugdgemeenschap opgenomen.

waarvoor de jeugd nog meer deed.

De „strafpot” van het gehouden Oranjefeest te Grotogast bracht f 11,36 op. Deze voor de gestraften misschien wat bittere pil ligt ons zoet in de mond. De jeugd van Hattem luisterde naar een referaat van dominee Bremmer. Of het „zwaar” was weten wij niet. Duidelijk is wel de opbrengst van de gehouden collecte: f 50,—.

dat de vrouwen niet vergeten.

Ontvangen werd van de vrouwenvereniging te Urk f 78,09. Een „steen” van f 20,— werd gezonden door een vereniging te Groningen. Eenzelfde bedrag ontvingen wij van de vrouwen te Apeldoorn, die een openbare vergadering hielden. De vrouwenvereniging te Uithuizermeeden stuurde een bijdrage van f 50,—.

met de feestcommissie van Zwinderen.

Waar Zwinderen is gelegen? Nee, het is geen fantasie-dorp in Elseviers Weekblad. We hebben het gevonden aan de weg, welke van Hoogeveen in oostelijke richting voert. Welnu, het dorpje Zwinderen heeft Oranjefeest gevierd en na afloop de „pot” verdeeld. Het Tehuis heeft meegedeeld en ontving f 25,—. Toelichting: „Over-schot feestcommissie Zwinderen e.o. Dit bedrag werd aan het vrijgemaakte volksdeel terugbetaald. Allen gingen ermee accoord hiermee het kinderfeest te bevorderen. Want wat is meer dan goede verzorging in elk opzicht? Temeer voor hen die veel missen wat anderen hebben”.

Behoeft geen nadere toelichting!

We mochten verder meedelen in de feestvreugde van diverse bruidsparen (voor het eerst of na 25, 40, 45 jaar opnieuw) en van ouders die verblijd werden met de geboorte van zoon of dochter.

waarom?

Want het dienstbetoon met deze ondersteuning draagt niet alleen bij tot de behoefte der heiligen, maar is ook overvloedig door vele dankzeggingen aan God. 2 Cor. 9 : 12.

Verantwoording tot 18 mei 1962

Ontvangen van kerken f 165.839,03
Ontvangen van particulieren f 31.065,03

Totaal f 196.904,06

Bijdragen kunnen worden gestort op postrekening nr 52325 t.n.v. „Stichting Gereformeerde Kinderbescherming”, Beatrixlaan 37, Ede.

Attentie,

leden van de persvereniging Opbouw
Geeft uw adreswijziging op bij het adres
secr.-penningm.:

Van Lijnden van Sandenburglaan 16, Utrecht.